

otvára človeka pre celkom nové hodnoty. Sv. František čnosť prirovnáva k vzácnemu ovociu, k jahodám, „na ktorých keď sa ich silnejšie dotkneme, ostanú škvrnny, rany a jamky.“¹⁹⁰

12 CHUDOBA AKO ČNOSŤ

Úvod¹⁹¹

Prvoradý vzor pre náš život máme mať v samotnej osobe Ježiša Krista. On je pre nás vzorom vo všetkých čnostiach. Už sv. Pavol vo svojom liste Filipanom zdôrazňuje nielen prvým kresťanom, ale aj nám všetkým, aby sme žili čnostným životom: „Bratia, myslite na všetko, čo je pravdivé, čo je cudné, čo je spravodlivé, čo je mravne čisté, čo je milé a čo má dobrú povest', čo je čnostné a chválitebné!“ (Flp 4,8). A sv. Gregor Naziánsky dodáva, že „cieľom čnostného života je stať sa podobným Bohu“ (KKC 1803).

Čnosť je trvalá a stála dispozícia konať dobro. Ich základné delenie je na božské (viera, nádej, láska) a ľudské. Božské sú naviazané na Najsvätejšiu Trojicu, kým ľudské, ako to už iste vyplýva z názvu, sa týkajú nás – ľudí. Nazývame ich aj morálnymi čnosťami. „Ľudské čnosti sú pevné postoje, stále dispozície, trvalé dokonalosti rozumu a vôle, ktoré usmerňujú naše činy, usporadúvajú naše vášne a riadia naše správanie podľa rozumu a viery. Poskytujú človekovi ľahkosť, sebaovládanie a radosť, aby mohol viesť morálne dobrý život. Čnostný človek je ten, ktorý slobodne koná dobro. Morálne čnosti sa získavajú ľudským úsilím. Sú výsledkom a zároveň zárodkom morálne dobrých činov: uspôsobujú všetky schopnosti človeka, aby mali účasť na Božej láske“ (KKC 1804). Štyri čnosti majú základnú úlohu. Preto sa aj volajú „základné“ alebo „kardinálne“ čnosti, všetky ostatné sa zoskupujú okolo nich. Sú to: rozvážnosť, miernosť, mravná sila a spravodlivosť (porov. KKC 1805). Všetky ľudské čnosti sú zakorenené v božských čnostiach, ktoré uspôsobujú schopnosti človeka, aby mohli mať účasť na Božej prirodzenosti. Sú základom, dušou a charakteristickou vlastnosťou morálneho konania kresťana a robia kresťanov schopnými žiť vo vzťahu s Najsvätejšou Trojicou (porov. KKC 1812 – 1813).

¹⁹⁰ SALESKÝ, F.: *Filotea*. 1996, s. 165.

¹⁹¹ Porov.: ČERVENĚ, J.: *Seminárna práca*. Spišská Kapitula : 2004.

Medzi čnosti patrí aj čnosť chudoby. Čo rozumieme pod pojmom „chudoba“? Najčastejšie máme na mysli hmotnú, sociálnu chudobu. To je iste prvé, s čím si toto slovo spojíme, že človek má len to, čo len najnutnejšie potrebuje k životu. Ale Pán Ježiš nás učí aj inej chudobe – duchovnej. „Blahoslavení chudobní v duchu, lebo ich je nebeské kráľovstvo“ (Mt 5,3). Týmito slovami začína Ježiš svoju reč o ôsmich blahoslavenstvách. Niektorí tieto slová vysvetľujú ako poníženosť, iní zas v nich vidia dobrovoľnú chudobu, a najmä tú, ktorú sľubujú rehoľníci. Avšak nie je zaujímavé na tom to, že Ježiš práve chudobou začína svoju reč a spomína ju ako prvú medzi blahoslavenstvami?

12.1 Ježiš a chudoba

Pán Ježiš nás učil chudobe celým svojím životom. Prvý príklad nám dal už v Betleheme, keď sa narodil v chudobnej maštali a uložený bol na seno do jasličiek. Počas účinkovania nemal ani peniaze, aby mohol zaplatiť daň, keď to od neho žiadali. Nemal dom, kde by si mohol odpočinúť, kde by bol mohol so svojimi učeníkmi jesť veľkonočného baránka. „Líšky majú svoje skrýše a nebeské vtáky hniezda, ale Syn človeka nemá kde hlavu skloniť“ (Mt 8,20). A tak, ako to bolo za života, bolo aj pri kríži. Jeho matka prijala ako almužnu jednu plachtu, do ktorej ho zavinuli, keď umrel.¹⁹²

Pán Ježiš nás učí chudobe nielen svojím príkladným životom, ale nás aj napomína slovom. Istému mladíkovi, ktorý sa ho pýtal, čo má robiť, aby bol spasený, odpovedal: „Ak chceš byť dokonalý, chod', predaj, čo máš, rozďaj chudobným a budeš mať poklad v nebi“ (Mt 19,21). A o niečo neskôr pokračuje: „Veru, hovorím vám: Bohatý ťažko vojde do nebeského kráľovstva. Ba hovorím vám: Ľahšie je ťave prejsť cez ucho ihly, ako boháčovi vojsť do Božieho kráľovstva“ (Mt 19,23-24). Tento mladík z evanjelia, keď počul Ježišovu reč, veľmi zosmutnel a odišiel, lebo mal veľa majetku, na ktorom lipol a nemal silu sa ho zrieknuť. Aby sme neboli podobní ako on a aby sme mali dostatok sily a odvahy opustiť všetky veci tohto sveta, Kristus Pán nám pripomína tú veľkú odmenu, ktorú si chudobou nadobudneme: „Blahoslavení chudobní v duchu, lebo ich je nebeské kráľovstvo“ (Mt 5,3). Len sa zamyslime, či sa nám neoplatí zrieknuť sa všetkých pozemských vecí, a tak získať kráľovstvo nebeské?¹⁹³ Veď dajme tomu, že tých sto rokov dáko vydržíme a získame krásnu večnosť. Alebo radšej si tých sto rokov budeme žiť, ako sa nám zapáči a potom donekonečna chceme znášať páľavu pekelného ohňa? Pán Ježiš nám tu jasne dáva návod, ako máme žiť.

¹⁹² Porov.: RODRIGUEZ, A.: *Kresťanská dokonalosť*. Trnava : Posol Božského Srdca Ježišovho, 1930, s. 175.

¹⁹³ Porov.: RODRIGUEZ, A.: *Kresťanská dokonalosť*. 1930, s. 180.

V čom spočíva chudoba? Môžeme ju chápať v zmysle pozitívnom i negatívnom.

12.2 Negatívna chudoba

Je to chudoba, ktorú Boh nechce, „ale je plodom hriechu alebo okolností, nie je zvolená, ale trpená, je to sociálny fakt, ktorý zneľudšťuje toho, kto ho znáša.“¹⁹⁴ Proti tejto chudobe sa bojuje všemožnými prostriedkami, žiaľ, chudobní sú tu stále medzi nami. Je to iste výsledok tohto skazeného sveta. „Najťažším hriechom proti chudobným je asi nezaujímať sa o nich, tváriť sa, že ich nevidíme. A hoci na televíznej obrazovke, na stranách novín a misijných časopisov vidíme chudobných hýbať sa, búriť sa, kričať, ich volanie k nám dochádza akoby z veľkej diaľky. Nepreniká nám až do srdca. Chránime sa pred nimi. Písmo to všetko nazýva „vidieť mnoho, a nepozorovať, mať otvorený sluch, a nečúť“ (Iz 42,20).“¹⁹⁵ Prvú vec, čo treba urobiť vo vzťahu k chudobným, je prekonať nezáujem, necitlivosť, a nechať vstúpiť chudobných do nášho tela. „Ide o vpustenie problému chudobných do nášho srdca tak, že to už nebude viac cudzí problém, ktorý sa týka iných, nie nás, ale stane sa akoby rodinným problémom.“¹⁹⁶ Veď predsa všetci sme si bratmi a sestrami v Kristu. Žiaľ, človek si časom zvykne na všetko, a tak sme si zvykli aj my na chudobu iných. Už nás tak nedojíma – považujeme ju za samozrejmu.

Ale skúsme sa zamyslieť nad tým, čo je Cirkev. Cirkev je tajomné telo Kristovo a my všetci sme jeho údy. Teda aj chudobní. Ježiš povedal: „Čokoľvek ste urobili jednému z mojich..., mne ste urobili.“ „Po týchto slovách problém chudobných nadobudol v dejinách nový rozmer. Stal sa aj kristologickým problémom. Ježiš z Nazareta sa stotožnil s chudobnými... To totiž znamená povedať: „Tento otrhaný človek, potrebujúci kúsok chleba, ten chudák, ktorý mal vystretú ruku, bol som ja!“¹⁹⁷ „Ten, ktorý vyslovil nad chlebom slová: „Toto je moje telo,“ povedal rovnaké slová aj o chudobných... V chudobných ale nie je Kristus rovnakým spôsobom prítomný ako v Eucharistii, ale tiež ide o prítomnosť skutočnú, reálnu.“¹⁹⁸ „Mohli by sme povedať, že v chudobnom je Kristus prítomný pasívne, nie aktívne... Nie vo význame, že to, čo robí chudobný, akoby to robil Kristus, ale v zmysle, že to, čo sa robí chudobnému, akoby sa robilo Kristovi: „Mne ste to urobili!“¹⁹⁹

Ale ako uviesť do praxe náš záujem o chudobných? Oni nepotrebujú totiž naše dobré city, ale skutky. To, čo by sme mali pre nich urobiť, môžeme zhrnúť do troch slov: milovať ich, pomáhať im, evanjelizovať ich.

¹⁹⁴ CANTALAMESSA, R.: *Chudoba*. Bratislava : Serafin, 1999, s. 15.

¹⁹⁵ CANTALAMESSA, R.: *Chudoba*. Bratislava : 1999, s. 16.

¹⁹⁶ CANTALAMESSA, R.: *Chudoba*. Bratislava : 1999, s. 17.

¹⁹⁷ CANTALAMESSA, R.: *Chudoba*. Bratislava : 1999, s. 18.

¹⁹⁸ CANTALAMESSA, R.: *Chudoba*. Bratislava : 1999, s. 18.

¹⁹⁹ CANTALAMESSA, R.: *Chudoba*. Bratislava : 1999, s. 19 – 20.

a) „Milovať chudobných... Vieme, že láska ku Kristovi a ku chudobným sa vzájomne prelínajú... Milovať chudobných znamená predovšetkým rešpektovať ich a uznať ich dôstojnosť... Nech je tu na zemi miesto, kde sa môžu cítiť skutočne ako... prijatí, a nielen trpení... Milovať chudobných znamená prosiť o ich odpustenie. Odpustenie, že sme neschopní ísť im v ústrety skutočne a s radosťou; že napriek všetkému udržiavame medzi nami a nimi odstup.“²⁰⁰

b) Pomoc chudobným si vysvetlíme na jednom peknom príklade.

Jedného dňa istý človek uzrel dievčatko trasúce sa zimou, ktoré plakalo od hladu. Rozhorčil sa a zvolal: „Ó, Bože, kde si? Prečo neurobíš niečo pre toto nevinné stvorenie?“ Vnútorňý hlas mu povedal: „Pravdaže som niečo urobil. Urobil som teba!“ Okamžite to pochopil. Pri pohľade na biedu ľudstva netreba vyčítať niečo Bohu, ale sebe samým. Preto sa mi zdá veľmi pekné, že sa vo vnútri samotného Vatikánu vyhradil malý priestor na prijímanie chudobných, kde sa môžu najesť a zaodieť sa.²⁰¹

c) „Nakoniec po láske a pomoci treba chudobných evanjelizovať... Lebo nielen z chleba žije chudobný, ale aj z nádeje a z každého slova, ktoré vychádza z Božích úst. Chudobní majú posvätné právo počuť... aj dnes tú dobrú zvesť: „Blahoslavení chudobní...“ Pretože pred vami sa otvára možnosť nesmierna, obmedzená alebo dosť ťažká pre bohatých: Božie kráľovstvo. Pravda, človek musí prijať vieru v evanjelium, ak chce naozaj vstúpiť do Božieho kráľovstva, alebo aspoň viesť mravne dobrý a čestný život podľa predpisov vlastného náboženstva alebo svojho svedomia, kto nemá možnosť spoznať evanjelium.“²⁰² Tak treba chudobných evanjelizovať aj v tomto duchu. Sprístupňovať im pravdy evanjelia a učiť ich mravnému spôsobu života.

12.3 Pozitívna chudoba

V otázke chudoby si môžeme všimnúť medzi Starým a Novým zákonom zaujímavý skok. Starý zákon nám predstavuje Boha pre chudobných, to znamená Boha, ktorý počúva volanie chudobných, ktorý sa zmilúva nad slabým a chudákom. Nový zákon nám však predstavuje Boha, ktorý sa sám stáva chudobným.²⁰³ Ježiš Kristus prichádza na svet do chudobnej rodiny, stáva sa jedným z nich. Ježiš, ktorý „bol bohatý a stal sa pre vás chudobným“ (2 Kor 8,9), si chudobu volí slobodne. „Materiálna chudoba ako zlo, ktorému sa treba vyhnúť, nadobúda charakter dobra, ktorý treba rozvíjať, ideál, ktorý treba nasledovať. Túto veľkú novotu priniesol Kristus.“²⁰⁴ Pekne si môžeme všimnúť,

²⁰⁰ CANTALAMESSA, R.: *Chudoba*. Bratislava : 1999, s. 24 – 25.

²⁰¹ Porov.: CANTALAMESSA, R.: *Chudoba*. Bratislava : 1999, s. 26.

²⁰² CANTALAMESSA, R.: *Chudoba*. Bratislava : 1999, s. 28.

²⁰³ Porov.: CANTALAMESSA, R.: *Chudoba*. Bratislava : 1999, s. 33.

²⁰⁴ CANTALAMESSA, R.: *Chudoba*. Bratislava : 1999, s. 33.

že pozitívnu materiálnu chudobu, teda slobodne volenú, Starý zákon nepozná. Učí nás jej Ježiš Kristus. Ako som už spomenul, že pozitívna materiálna chudoba je novotou evanjelia, tak sv. Tomáš o tom píše: „Aj mravné príkazy, obsiahnuté v evanjeliu by boli literou, ktorá zabíja, keby sa s nimi nespájala milosť viery, ktorá uzdravuje. Aj evanjeliové blahoslavenstvá by teda ostali mŕtvou literou, keby Ježiš neurobil nič iné, len ich vyhlásil na vrchu. Najväčšia novota nespočíva teda natoľko v najdokonalejších prikázaniach, ktoré Ježiš ohlasuje, ale v milosti, ktorú nám získal, aby sme ich mohli uskutočniť v praxi.“²⁰⁵ Tak je to aj s chudobou. Ježiš nám dáva silu, aby sme dokázali byť chudobní, a tak dosiahli nebeské kráľovstvo. Je nám v tom vzorom. On najskôr vždycky robil to, čo potom aj učil. „Ježiš Kristus, hoci bol bohatý, stal sa pre vás chudobným, aby ste sa vy jeho chudobou obohatili“ (2 Kor 8,9). Neprišiel nás obohatiť o pozemské dobrá, ale vyvolil si dobrovoľne materiálnu chudobu, aby nám daroval duchovné bohatstvá. Ježiš sa pre nás zriekol svojej božskej prirodzenosti a „všetkého toho, čo táto prirodzenosť si mohla vyžadovať v sláve, bohatstve a lesku.“²⁰⁶ Chudoba sa tak stala aspektom najvšeobecnejšieho nasledovania Krista.

Keď sledujeme život najväčších milovníkov chudoby v dejinách Cirkvi, hneď zbadáme, že stredobodom všetkého je láska ku Kristovi. Na tomto stávali aj veľkí svätci svoje rehoľné spoločenstvá. Oni sa zriekli všetkého pozemského bohatstva z lásky k Ježišovi. „Sú ľudia chudobní, pretože sa takí narodili zo života matky, iných takými urobili ľudia a iní sa takými urobili sami pre nebeské kráľovstvo“ (porov. Mt 19,12). Žiarivý príklad tejto dobrovoľnej apoštolskej chudoby nachádzame na počiatku žobravých rádov. Vtedajšia Cirkev oplývala veľkým bohatstvom a bola vo veľkom kontraste s vtedajším chudobným obyvateľstvom. „Ľudia považovali svedectvo života za dôležitejšie ako pravovernosť náuky a občas dokonca hnali kameňmi kazateľov, ktorí k nim prichádzali na honosných koňoch. Vtedy Duch podnietil ľudí ako Dominika z Guzmanu a Františka z Assisi, ktorí vrátili účinnosť ohlasovaniu Cirkvi obnovením spôsobu chudobného života apoštolov.“²⁰⁷ Počas stáročí sa historické formy chudoby utvárali náhodne, a preto je ich teda dosť veľké množstvo a sú odlišné. Je to chudoba kláštorná (napr. benediktínskeho alebo baziliánskeho typu), pustovnícka chudoba, františkánska, apoštolská, rehoľných klerikov, atď. A hoci by ich pravidlá boli schopné ukázať raz navždy cestu chudoby, neurobili by ešte skoro nič, pretože sami osebe nemajú takú silu. „Keď parafrázujeme výrok evanjelia sv. Jána, musíme povedať: „Zákon bol daný skrze zakladateľov (Bazila, Benedikta, Františka...), milosť pochádza od Krista. Najkrajším zmyslom pravidiel a zakladateľov je práve to, že nás odkazujú vždy na Ježiša Krista a jeho evanjelium. „Ja som splnil svoju časť,“ hovoril krátko

²⁰⁵ CANTALAMESSA, R.: *Chudoba*. Bratislava : 1999, s. 37.

²⁰⁶ CANTALAMESSA, R.: *Chudoba*. Bratislava : 1999, s. 43.

²⁰⁷ CANTALAMESSA, R.: *Chudoba*. Bratislava : 1999, s. 50.

pred smrťou sv. František z Assisi, „to, čo prislúcha vám, vás naučí Ježiš Kristus.“²⁰⁸

V tomto vedomí svätí a zakladatelia reholí kladú sľub chudoby za potrebný a najsilnejší základ rehole. Takto vidia v chudobe múr a základ rehole. Kým je vo vonkajšom svete základom života majetok a bohatstvo, tu je to naopak. Základom rehoľného stavu a výšky dokonalosti je chudoba. Takto sa človek totiž stane oveľa slobodnejším slúžiť Bohu a zároveň odolnejším pred nepriateľom – diablom, ktorý sa nemá čoho chytiť a kde nás napadnúť. „Sv. Chryzostom sa pýta: „Prečo boli prví kresťania takí dobrí a horliví, kým terajší sú takí nedbalí?“ Odpovedá, že vtedy bojovali s diablom bez šiat, oslobodení od majetku a bohatstva, kým teraz idú do boja v obleku všelijakých úradov, vyznačení a majetkov. Ten oblek ich veľmi mýli a hatí. My teda opúšťame bohatstvá a zriekame sa všetkých svetských vecí, aby sme slobodní a nehatení ľahšie mohli bojovať so zlým duchom a nasledovať Krista Pána... Preto prvý sľub, čo skladáme v reholi, je sľub chudoby ako základ ostatných. Sv. Pavol v Liste Timotejovi píše, že lakomstvo je žriedlom všetkého zlého (*porov. 1 Tim 6,10*), tak chudoba je zas, naopak, žriedlom a koreňom všetkého dobrého a všetkých čností. Chudoba u dobrých býva ochrankyňou poníženosti. Čo sa týka čistoty, jasné je, ako ju napomáha chudoba a prísnosť života ohľadom pokrmu a šatenia. To isté platí aj o pôste a miernosti. A takto môžeme prejsť všetky čnosti.“²⁰⁹ Preto svätí nazývajú chudobu matkou alebo ochrankyňou a učiteľkou všetkých čností. V tomto jej patrí vďaka aj pri zachovávaní poriadku v reholiach. Lebo si môžeme všimnúť, že u tých reholí, ktoré zanedbali chudobu, zanedbali spolu aj rehoľný život. Môžeme ich prirovnať k dieťkam, ktoré neposlúchajú svoju matku.

Záver

Materiálna chudoba sa veľmi úzko spája s chudobou ducha, ba priam je jej základom. Tak ako je duša spojená s telom a ako by telo bolo bez duše mŕtve, tak ani materiálna chudoba bez duchovnej chudoby by nebola tou správnu chudobou, teda čnosťou. To, aby bola chudoba čnosťou, nestačí byť len chudobný. Nestačí iba navonok opustiť majetok a bohatstvo, ale ho treba zanechať aj srdcom. Ide tu aj o zmýšľanie, zmýšľanie pokorného ducha. Bez toho by sme napríklad aj kláštornú chudobu prijímali len ako nejakú regulu. V chudobe treba vidieť niečo viac, treba tu vidieť úplné odovzdanie svojho ducha Ježišovi. Takto potom z chudoby vyžaruje radosť a láska k druhým. K tomu nech dopomôže aj táto práca.

²⁰⁸ CANTALAMESSA, R.: *Chudoba*. Bratislava : 1999, s. 41.

²⁰⁹ RODRIGUEZ, A.: *Kresťanská dokonalosť*. Trnava : 1930, s. 178 – 179.